

Література:

1. Наказ Міністерства фінансів України 17.05.2011 № 608 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм» / Міністерство фінансів України URL: <https://www.ibser.org.ua/legislation/zakonodavstvo-z-pmc/ocinka-byudzhethnyh-program>.
2. Малиняк Б. Аналізуємо бюджет: доступно про головне: посібник [Богдан Малиняк, Володимир Горин, Віталій Письменний] : за ред. Богдана Малиняка. Тернопіль: ZAZAPRINT, 2017. 76 с.

Тулай Оксана Іванівна

*Д-р екон. наук, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ФІНАНСОВІ ДОМІНАНТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Соціально-економічна трансформація життєво-господарського устрою України відводить фінансам те місце, яке було визначене всім попереднім розвитком господарської діяльності людства... ..

Сергій Юрій

Парадигма сталого розвитку вимагає вирішення завдань, пов'язаних із запобіганням виникненню екологічних проблем та мінімізацією негативних соціально-економічних наслідків техногенних катастроф, спричинених сучасною промисловою еволюцією. Адже господарська діяльність підприємств може завдавати природному середовищу екологічні, економічні та соціальні збитки через знищення елементів довкілля, забруднення його викидами, стоками, відходами, через нераціональне використання природних ресурсів, вичерпання природних комплексів; порушення екологічних зв'язків у середовищі існування [1, с. 16].

Окрім цього, супроводжуючись високою ресурсо- та енергоємністю виробництва, великими фінансовими витратами на ліквідацію наслідків забруднення – значно більшими, ніж попередження забруднення завдяки впровадженню екологічно безпечних технологій та методів господарювання, вітчизняна промисловість втрачає конкурентоспроможність. З огляду на це важливим є спрямування

фінансових можливостей на екологічну модернізацію національного господарства [2, с. 33]. В умовах постійного зростання вартості енергоносіїв, палива і сировини, загальної нестачі або навіть повної відсутності коштів на закупівлю нових виробничих фондів проблема їхнього відновлення на підприємствах без допомоги ззовні є невирішеною [3, с. 216].

Таким чином, постає нагальна необхідність зосередити увагу на екологізації економіки, що передбачає сукупність заходів щодо регулювання та стимулювання природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання різних галузей промисловості та сільського господарства, котрі здійснюються з метою забезпечення збалансованості соціально-економічної й екологічної систем на принципах сталого розвитку.

Загалом процес екологізації економіки має охоплювати систему відповідних цілей:

- збереження та відновлення потенціалу навколишнього природного середовища (збереження екосистем, стабілізація клімату, раціональне природокористування, зменшення забруднення, викорінення насильства щодо людини та природи загалом);

- збереження та розвиток цивілізації (підвищення рівня та якості життя населення, насамперед це стосується гарантування послуг з охорони здоров'я та екологічної безпеки);

- оптимізація темпів економічного зростання (зростання національного доходу, стимулювання інвестицій, глобальне партнерство).

Досягнення зазначених цілей передбачає виконання таких функцій: ціннісної, коеволюційної, ресурсозберігальної, обмежувальної, стимулювальної, зрівноважувальної (рис. 1).

Водночас перехід суб'єктів підприємництва на еколого-інноваційний шлях розвитку має бути спрямований насамперед на задоволення матеріальних потреб за умов екологізації їхньої діяльності, що передбачає: 1) виробництво та застосування засобів захисту довкілля від забруднення; 2) заміну екологічно несприятливих виробів і послуг екологічно досконалішими чи такими, що сприяють зменшенню матеріало- та енергоємності систем [4, с. 98].

Варто зауважити, що суб'єкти господарювання не зацікавлені в екологізації виробництва, оскільки їхня мета – отримання прибутку в короткостроковому періоді, що, на відміну від довгострокового прибутку, зростає за умови ігнорування екологічних вимог. Держава зобов'язана запропонувати їм вигідну фінансову модель співпраці, що передбачає, з

одного боку, гарантування вигоди від природоохоронних витрат і стимулювання до використання ресурсо- та енергозберігаючих технологій, а з іншого – генерування фінансових ресурсів на реалізацію екологічних програм і заходів.

Джерело: розроблено автором

Рис. 1. Основні функції екологізації економіки

Умовою доцільності державного регулювання екологічної модернізації має бути перевищення економічного ефекту, отриманого суспільством саме від екологізації діяльності підприємств, над сумарними витратами ($B + OB$) за відрахуванням надходжень (H), тобто має задовольнятися умова:

$$E \geq B + OB - H \quad \text{або} \quad H + E \geq B + OB, \quad (1)$$

де E – ефект, отриманий державою від переорієнтування підприємств на екологічне виробництво;

OB – операційні витрати держави [5, с. 69].

Загалом до природоохоронних заходів належать усі види господарської діяльності, спрямовані на зниження чи ліквідацію негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, збереження, покращення і раціональне використання природноресурсного потенціалу країни [5, с. 60]. Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності передбачає законодавчо усталену систему джерел і форм фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища; від

нього залежить успішність вирішення нагальних екологічних проблем, а загалом – стан довкілля в Україні [2, с. 21].

Чільне місце серед джерел фінансових ресурсів, що спрямовуються на природоохоронні цілі, відводиться екологічному оподаткуванню. У зарубіжних країнах екологічні податки є стимулом інвестиційно-інноваційної діяльності та засобом і методом для вирішення проблем, пов'язаних із перерозподілом коштів для збільшення фінансування програм, спрямованих на раціональне природокористування та збереження якості навколишнього природного середовища [6, с. 56]. Екологічний податок може розглядатися як інструмент обмеження випуску екологічно шкідливої продукції та загалом як економічний інструмент екологізації виробництва (важливо, щоб цей податок не стягувався з усіх природокористувачів, а лише з тих, хто забруднює довкілля) [7, с. 14].

Екологічний податок введений з 1 січня 2011 р. Податковим кодексом України на заміну збору за забруднення навколишнього природного середовища. Однак Податковий кодекс України не містить положень щодо оподаткування виробництва товарів і послуг, які мають високий рівень екологічного ризику. Практично відсутній механізм пільгового оподаткування екологічно безпечної діяльності промислових та сільськогосподарських підприємств. Умови сплати екологічного податку не передбачають його збільшення у разі понаднормового забруднення довкілля і навпаки.

З метою підвищення ефективності податкового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища необхідна орієнтація оподаткування на вирішення таких завдань: зміщення податкового навантаження у ті сектори економіки, які завдають найбільшої шкоди довкіллю; податкове стимулювання інвестицій в охорону навколишнього природного середовища; введення акцизу на товари і послуги, які мають високий рівень екологічного ризику, та використання цих коштів на інтенсивне впровадження технологій ресурсо- та енергозбереження.

Практика підтверджує, що у сучасних умовах суб'єктам господарювання вигідніше сплатити екологічний податок, аніж встановлювати дороге безпечне та природоохоронне обладнання. З метою стимулювання суб'єктів господарювання до екологобезпечної діяльності необхідно надавати їм адресні податкові пільги щодо діяльності у сфері поводження з відходами, знижувати розмір ставки податку на прибуток за умови запровадження технологій ресурсо- та енергозбереження.

Література:

1. Економічні аспекти екологічної безпеки : монографія / М.І. Сокур, В.М. Шмандій, П.Є. Гаврилов [та ін.]. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2011. 200 с.
2. Веклич О.О. Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2009. № 11. С. 20–34.
3. Поповенко Н.С., Лапіна І.С., Кула М.В. Економічні засади забезпечення сталого розвитку промислових підприємств. *Праці Одеського політехнічного університету*. 2013. Вип. 3. С. 315–319.
4. Іванова Т.В. Принципи державної політики екологічного та ресурсозберігаючого розвитку України в умовах глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 2. С. 96–100.
5. Сталий розвиток національного господарства: еколого-економічна концепція : монографія / за заг. ред. О. І. Маслак. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2014. 256 с.
6. Шевченко І.В. Екологічне оподаткування: зарубіжний досвід і Україна. *Стратегічні пріоритети*. 2014. №2. С. 55–60.
7. Бобровський А. Л. Екологічний менеджмент : підруч. / А. Л. Бобровський. Суми: Унів. книга, 2009. 586 с.
8. Юрій С. Обрії фінансизму. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2008. № 5. С. 13–18.

Шулюк Богдана Степанівна

*Канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Для розвитку економіки і науково-технічного прогресу світові держави беруть активну участь в інноваційних проектах. Інноваційна діяльність цілком підтримується державними і громадськими інститутами, представниками бізнесу, що зумовлює необхідність співпраці і кооперації, як приватних, так і державних суб'єктів (фірм, університетів, державних лабораторій та ін.).